

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Delia Huizi Zuñiga

*Andoain,
Gipuzkoa
(1928-2018)*

Aurkibidea

Biografia

Ama Orian jaioa zuen eta aita Andoaingoa. Bera ere Andoainen jaio zen karrikan, baina aita tifusagatik hil zitzairenean Etxeberrieta kalera joan ziren bizitzera. Gerra hasi zenean Bilbo aldera jo zuten ihesi, emakume alargunekin soldaduek gehiegikeriak egiten zituztela entzunda. Kortezubin denboraldi luze samarra eman zuten eta han zeudela Gernikako bonbardaketa ikusi ahal izan zuten menditik. Han gertatutako sarraskiak beldurtuta, gauez Santander aldera alde egin zuten beste jende askoren tartean. Handik Oviedora gero eta Frantzia aldera itsasontzi batean sartuta. Katalunian ere egin zuten denbora bat; azkenean, etxera itzuli zirenean, altzari guztiak falta zituzten eta etxea bera ere beste familia bati alokatua zioten ordurako. Aitonaren etxean bizi izan ziren itzulitakoan, "itsubania" deitzen zioten etxean.

Zintak

AND-028

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Ansa, Ainhoa
- **Data:** 2010-07-14
- **Iraupena:** 50 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Etxeberria, Idoia

Pasarteak

1. Aita tifusarekin hil zen; aurrerapenik eza

- **Erref:** AND-028/004
- **Iraupena:** 0:02:59. **Hasi:** 00:02:20. **Bukatu:** 00:05:19
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Gaixotasunak
- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Medikuak eta sasimedikuak
- Iritziak » Antzinako bizimoduari buruzkoak

Laburpena:

Zumea kalean jaio zen, eta gerra ondoan Karrika kalera joan ziren bizitzera. Aita (Pio) tifusarekin hil zen, eta etxea desinfektatu egin behar zenez, etxe berrietara joan ziren. Gaitza nolakoa zen. Ez zegoen aurrerapenik. Denek pasatu zuten. Erremedioak: enplastoak, rona, aspirina...

2. Andoainen bi mediku; asegurririk ez

- **Erref:** AND-028/005
- **Iraupena:** 0:03:13. **Hasi:** 00:05:19. **Bukatu:** 00:08:32
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Gaixotasunak
- Ekonomia eta industria » Emakumeak lan-munduan (etxetik kanpo)
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Donostialdeko lantegiak
- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Medikuak eta sasimedikuak
- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak

Laburpena:

<p>Andoainen bi mediku zeuden. Etxera joaten ziren; oinez, bizikletan, motoan... Ordaindu egiten zitzaion, artean asegurririk ez zegoelako. Laborde Hermanos lantegian bai, bazuten segurua; 14 urterekin hasi zen han. Praktikantea ere bazuten.</p>

3. Laborde lantegian, gizon eta emakume ugari

- **Erref:** AND-028/006
- **Iraupena:** 0:02:16. **Hasi:** 00:08:32. **Bukatu:** 00:10:48
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Goi mailako ikasketak
- Ekonomia eta industria » Emakumeak lan-munduan (etxetik kanpo)
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Donostialdeko lantegiak

Laburpena:

<p>Laborde lantegian emakume asko zebilen lanean. Brokak egiten zituzten, burnizko gauzak. Eskola ere bazuten, ofizioa erakusteko; La Salletik zuzenean sartzen ziren lanera mutilak. Bere lehen lana: barilak moztea. Gero, brokak egiten makinan.</p>

4. Neska baserritar asko lantegian

- **Erref:** AND-028/007
- **Iraupena:** 0:02:43. **Hasi:** 00:10:48. **Bukatu:** 00:13:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak
- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Auzoak
- Ekonomia eta industria » Emakumeak lan-munduan (etxetik kanpo)

Laburpena:

Laborden lanean zebiltzan emakume baserritarrek beraientzat gordetzen zuten soldata; kalekoek amari eman behar. Baserrietan beti zegoen fruta, barazkiak, artoa, babarruna... bera ere joaten zen laguntzera baserri batera, merienda truke. Baserriak asko aldatu dira. Elkarlana baserritarren eta kaletarren artean.

5. Algodonerako eskolan, erdaraz eta euskaraz

- **Erref:** AND-028/009
- **Iraupena:** 0:02:53. **Hasi:** 00:13:57. **Bukatu:** 00:16:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Politika » Euskara eta politika
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

Lantegietara lanera joaten zen jende asko, bere gurasoak ere bai. Amak Algodonerako haurtzaindegira eramaten zituen umeak. Laboreak egiten ere erakusten zieten mojek. Oheak zeuden, ume txikientzat. Bi maistra-zaintzaile egoten ziren: Emili eta Maria Cruz. Mojek zer erakusten zieten, erdaraz eta euskaraz. Gerra aurea zen eta. Gero, Frantziatik bueltatu zirenean, erdaraz.

6. Gernikako bonbardaketa I

- **Erref:** AND-028/010
- **Iraupena:** 0:03:37. **Hasi:** 00:16:50. **Bukatu:** 00:20:27
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra
- Politika » Gerra zibila (1936-1939)

Laburpena:

<p>Gerra garaian ihesi joan ziren. Ama alarguna zen, eta esan zioten gizon gaiztoak aprobetxatu egingo zirela. Kortezubin, Gernika ondoan, denbora dezente egin zuten. Balnearioa. Bonbak bota zituztenean, han ziren; anaia eta lehengusua Santimamiñeko kobazuloan ezkutatu ziren. Gernika sutan. Pilotuak ongi ikus zitezkeen. Hegazkinak, hirunaka.</p>

7. Gernikako bonbardaketa II

- **Erref:** AND-028/011
- **Iraupena:** 0:01:56. **Hasi:** 00:20:27. **Bukatu:** 00:22:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Bonbardaketa hasi zenean, bazkalondoa zen eta etxean zeuden. Pinu artera joan ziren. Lehengusu txikia, Juantxo, negarrez; gero Santanderren hil zen, pneumoniarekin. Santimami en ezkutatu ziren anaia eta. Handik batera eta bestera. Gerra bukatu arte ez ziren Andoainera bueltatu.

8. Gernikako bonbardaketa III

- **Erref:** AND-028/012
- **Iraupena:** 0:01:39. **Hasi:** 00:22:23. **Bukatu:** 00:24:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Gernikan feria eguna zen. Nola geratu zen. Hiru-lau kilometrora zeuden beraiek. Gauean, dena sutan. Ez ziren joan ikustera. Jendeak korrika alde egin zuen handik. Asko hil ziren.

9. Gerrako gertaerak nola jakiten zituzten

- **Erref:** AND-028/013
- **Iraupena:** 0:00:56. **Hasi:** 00:24:02. **Bukatu:** 00:24:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Euskalkia, herri hizkerak, euskara batua
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra

Laburpena:

Gerra garaian, gertaeren berri nola izaten zuten. Irratirik ez zuten, eta galdetu egiten zuten. Erdaraz egiten zuten gernikarrekin, haien euskara ez zutelako entenditzen. Bizkaierari buruzko ikuspegia.

10. Santandertik Oviedora; handik itsasontziz Frantziara

- **Erref:** AND-028/014
- **Iraupena:** 0:03:05. **Hasi:** 00:24:58. **Bukatu:** 00:28:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra

Laburpena:

Gernikatik joateko, gauerdian kamioi batean sartu zituzten. Santander aldera. Aitonari bonba bota zioten, baratzean zegoela. Santander aldean antzoki batean egon ziren, koltxoia jarrita. Handik Oviedora, eta gero barkuz Frantziara. Hiru egunean itsasontzian. Hildako bi ume itsasora bota zituzten. Cervera itsasontzia. Gero, Frantziatik Kataluniara.

11. Frantziatik bota egin zituzten: Kataluniara

- **Erref:** AND-028/015
- **Iraupena:** 0:02:12. **Hasi:** 00:28:03. **Bukatu:** 00:30:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra

Laburpena:

<p>Ez zieten utzi Frantzian geratzen. Lizundutako ogi koskorak. Jatekoa: garbantzuk, babarrunak. San Juan de las Abadesas herrian urtebete, komentu batean, Bartzelona inguruan. Taldekideekin ondo moldatu ziren.</p>

Transkripzioa

- Ta gero, han gelditu giñan Frantzian ta “de Francia nos mandaron”. Bialdu ziguen beste... ez dakit zenbat buelta inda, hiru egunian han ibilita itsasuan, a San Juan de las Abadesas. Da... Bartzelonan.

- Ta Frantzian ez zenuten...

- Ez, ta gero...

- ... han gelditzeko modurik euki?

- Ez. Ez ziguen uzten han. Ta gero dena beiratzan ziguen “a ver si teníamos sarna, a ver si teníamos...” denatikan beiratzan zuen Frantzian, e! Eta ogi kokorak ekarri zittuen lizunduta-ta emateko. Porke lehenogia beti lizunduta gelditzen zan pixkat umedadiakin ta hola. Oain ez da gelditzen, baiño.

- Ze jaten zenuen bide guzi hortan? Hoi´re... Bide hortan ze jaten zenuen?

- Hola, zeozar, por ejemplo, ematen ziguen, pues, igual txorixuk “o cosas así”. Hola. Ta, sin embargo, ya... ya gelditzen giñan tokian, ordun ya ondo; garbantzuk ziala ta babarrunak ziala ta... ordun bai. Ta gero, San Juan de las Abadesas-en urtebete in gendun; monjan konbentu batian egon giñan.

- Jende asko ziñaten elkarrekin maitzen ziñatenak?

- Bai, bai. Pasaikuak, Tolosakuak, Lasartekuak... Andoainguak´e bagenittun bi o hiru famili.

- Ezaunak?

- Ezaunak, Andoañen [bizitzen zianak]. Kortezubin egon nitzanian lo itten nun Andoaingo neskazarhar batekin. “Neskazarharra” esaten giñon denak; oain ez deu esaten, oain decimos “soltera”, baiño lehenogia “neskazarharra” . Eta harekin lo itten nun. Eta nere amak-eta beste kuartuan. Oseake, oso ondo. Ondo. Moldatu giñan oso ondo.

12. Kataluniatik berriz Frantziara, mendiz

- **Erref:** AND-028/016
- **Iraupena:** 0:03:28. **Hasi:** 00:30:15. **Bukatu:** 00:33:43
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra

Laburpena:

<p>Arroparekin nola moldatzen ziren. Jaten ematen zieten, arropa ere bai.</p>

Jendea laguntzeko prest. Kataluniatik Frantziara joan ziren berriz, mendiz. Elurrez beteta zegoen, izoztuta. Mailek pisatu egiten zuten, eta batzuek bidean uzten zituzten; beste batzuek hartu. Sei hilabeteren ondoren bueltatu ziren, osabak erreklamatu.

Transkripzioa

- Arropakin-eta nola moldatzen zīñaten?
- Ba, garbittu ta [eso], ta gero igual erosi.
- Diruik bazenuen?
- Klaro! De... de... [emanda].
- Emandakua?
- Klaro! Ta gero nola jaten-ta ematen ziguen...! Ez da paatu bihar argiyik eta urik eta ezer´e ez da paatu bihar! Dena bestiak ematen ziguen...! Ta, askotan, segun ze... jende aberatsa, o lo ke sea, pues, eman itten zuen jendiari.
- Ta eskerrak hari, ezta?
- Ba, horreatikan!
- Hemendikan kanpuan ibili zīñatenian jendia laguntzeko prest bazan?
- Bai, bai, bai, jendia bazeon.
- Ze pentsatzen ote zun jende harek? Gerra batetik hona zentozela...
- Gero, jua giñanian... handikan jua giñan gero berriz Frantzia.
- Berriz?
- Berriz. Mendiz e!
- Oiñez?
- Elurra zeon. Eta ba al dakizu ze itten zuen? Denak. Gu gaztiak, baiñon... Elurra, gaiñera, zeon jelatuta. Eta kamioiak hareaiño iyo zigun. Bastante... Baiño gero ya ezin zan ya iyo, irristatu itten zan ta. Eta batzuk itten zuen mailek kendu. Ta "jesus! horrek maileta hortan erropa guria baiño hobia daka!" ta beria utzi ta hua hartu jentia. Kantidadia! Gure amak eta izebak esaten zuen: "Jendia erua zeon, neska! Here erropa askoz´e hobeto ematia!". Ta askok itten zuen hoi, kendu erropa beria ta beste mailetan zittuenak...
- Ta maileta haik zeñenak zian, ba?
- Jendia utzita! Ya nola oiñez zijuaztin, guaztin denak, nekatu itten zea! Eta mailek nolaz emango dittuzu ba? Ta gero geldittu giñan... Ta gero eman ziguen a San Juan de las... este... Orleans, donde Juana de Arco nola... surtan hil zuela o erre o ze in zuen? Han eon giñan sei hillebetian, ya gerra bukatu...
- Baiño oiñez noaiño jun zīñaten?
- Ez dakit ze frontera pasa gendun, Frantzia.
- Ta gero han...
- Ya [aquella]... repartittu in ziguen.
- Kotxetan o kamioietan edo...
- Kotxetan´e bai. Así es. Hala da.
- Ta han zenbat denbora pasa zenuen?
- Han sei hillebete. Ya gerra bukatu zan, hiru urte pasata, ta... Osoba bat gendun ta harrek reklamatu, ta etxea etorri, Irunaiño.
- Reklamatu in bihar izaten zan ordun?
- Bai, ordun bai.
- Eta hoi nola itten zan?
- Paperak itten zittuen. Ez dakit nun ingo zittuen osobak eta. Paperak. Aiuntamiento o ez dakit...

13. Bueltan, altzaririk ez: errekisatuta

- **Erref:** AND-028/017
- **Iraupena:** 0:03:19. **Hasi:** 00:33:43. **Bukatu:** 00:37:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Gerratik itzulera
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ondasunen galera

Laburpena:

Irunera eta handik Donostiara. Handik tranbian, aitonaren etxera: Karrikara. Altzariak kendu egin zizkieten; bizilagunak hainbat gauza gorde zizkien. Harreman ona zuten bizilagunarekin. Donostiako osabak errenta ordaintzen jarraitu zuen urtebetean, baina etxean beste familia bat sartu zuten nagusiek.

14. Bueltan, eskolara berriro; dotrina

- **Erref:** AND-028/020
- **Iraupena:** 0:02:20. **Hasi:** 00:37:55. **Bukatu:** 00:40:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Dotrina
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Sakramentuak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Gerratik itzulera

Laburpena:

<p>Gerra ondoko urteak. Ondo hartu zituzten. Osabaren etxera joaten zen lotara. Eskolan hasi zen berriro. Jaunartzea ezin egin, dotrina ez zekielako. 11 urterekin egin zuen, 10ekin egin ordez. Dotrina etxean ere ikasten zuten batzuek; arrosarioa, gauero.</p>

15. Elizaren indarra

- **Erref:** AND-028/021
- **Iraupena:** 0:01:43. **Hasi:** 00:40:15. **Bukatu:** 00:41:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Zinema
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizkizunak eta otoitzak

Laburpena:

<p>Elizaren indarra. Seietako mezara, egunero. Orduko fanatismoa. Orduro zegoen meza, eta eliza beteta. Arratsaldetan bezperak; goiz eta arratsalde mezara. Eliza irteeran zinemarako txartelak ematen zizkieten, La Sallerako.</p>

16. Kongregazioak: Mariaren alabak

- **Erref:** AND-028/022

- **Iraupena:** 0:01:00. **Hasi:** 00:41:58. **Bukatu:** 00:42:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Kongregazioak

Laburpena:

<p>Kongregazioak. Luistarrak eta Mariaren alabak. Goizeko zazpietan joaten zen hilean behin, Jauna hartzera. Zinta urdina, dominarekin.</p>

17. Gaztetan, dantzara eta zinemara

- **Erref:** AND-028/025
- **Iraupena:** 0:01:54. **Hasi:** 00:43:40. **Bukatu:** 00:45:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak
- Aisia » Kultura » Zinema
- Aisia » Kultura » Musika

Laburpena:

Igandetan nora joaten ziren dantzara, bi plazatara. Banda. Eta gero handik zinemara. Umetan ere joaten ziren, gerra aurretik: erreala balio zuela uste du. Lehengo festak oraingoan ezberdinak ziren: dantzan jo eta fuego, eta hamabietarako etxera.

18. Andoaingo euskara

- **Erref:** AND-028/028
- **Iraupena:** 0:01:38. **Hasi:** 00:47:00. **Bukatu:** 00:48:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Euskalkia, herri hizkerak, euskara batua

Laburpena:

Andoaingo euskara nolakoa den. Ikastolako hizkera zaila iruditzen zitzaien hasieran. Hernanin igualtsu hitz egiten da. Irunen eta Tolosatik behera diferente.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.
2025-11-21

CC-by-sa | Ahotsak.eus
Badihardugu Euskara Elkartea
Markeskua Jauregia, 20600 Eibar
943121775 - ahotsak@ahotsak.com